

KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI TARAFINDAN KABUL EDİLEN FONLAR HESABINDA GERÇEKLEŞEN İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ*

Doç. Dr. Turgay GEÇER**
Dr. Kaan Ramazan ÇAKALI***
Dr. Gürol BALOĞLU****

Bilimsel Araştırma
(Empirical Research)

Uluslararası
Muhasebe ve Finans
Araştırmaları Dergisi
Aralık 2022; 4(2): 116-141

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Geçer, T., Çakalı, K.R. & Baloğlu, G. (2022). Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar Hesabında Gerçekleşen İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 116-141.

ÖZ

Başta bankalar olmak üzere finansal kurumlar, finansal piyasaların ve ülke ekonomilerinin gelişimi açısından önemli rol üstlenmektedir. Son yıllarda kalkınma ve yatırım bankaları da gerek yatırımların finanse edilmesi gerekse özellikle sermaye piyasalarında verdikleri aracılık ve danışmanlık hizmetleri ile ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları diğer banka gruplarından farklı olarak yasal mevzuat hükümleri gereğince mevduat ve katılım fonu kabul edemezler. Kredi müşterileri adına açtıkları hesaplar ve bu hesaplardan yapılan işlemler banka tekdüzen hesap planında "Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar" hesabı altında takip edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, söz konusu hesapta gerçekleşen işlemlere ilişkin muhasebe uygulamalarının örneklerinden açıklanmasıdır. Literatürde bu kapsamda gerçekleştirilen bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın muhasebe bilim alanı literatürüne katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Muhasebe, Banka Muhasebesi, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar Hesabı

JEL Kodları: M40, M41

* Makalenin gönderim tarihi, 01.07.2022; Kabul tarihi: 05.02.2023, iThenticate benzerlik oranı: %12

** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, tgecer@fsm.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4430-2273

*** Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. Teftiş Kurulu Başkanı, kaanramazanc@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4186-2291

**** Süzer Grubu Denetim Grubu Başkanı, gurol@live.com, ORCID: 0000-0003-1093-2664

ACCOUNTING OF TRANSACTIONS ON THE ACCOUNT OF FUNDS ACCEPTED BY DEVELOPMENT AND INVESTMENT BANKS

ABSTRACT

Financial institutions, especially banks, play an important role in the development of financial markets and national economies. In recent years, development and investment banks have also contributed to economic development with both financing investments and providing intermediation and consultancy services, especially in the capital markets. Unlike other bank groups, development and investment banks cannot accept deposits and participation funds in accordance with the provisions of the legislation. Accounts opened on behalf of loan customers and transactions made from these accounts are followed under the "Funds Accepted by Development and Investment Banks" account in the bank's uniform chart of accounts. The purpose of this study is to explain the accounting practices related to the transactions realized in the said account through examples. There is no academic study conducted in this context in the literature. For this reason, it is thought that this study can contribute to the accounting science literature.

Keywords: Accounting, Bank Accounting, Development and Investment Banks, Funds Accepted by Development and Investment Banks Account

JEL Codes: M40, M41

1.GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ekonominin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlayan en önemli sektörlerin başında bankacılık sektörü gelmektedir. Bankalar sağladıkları finansman destekleriyle işletmelerin ve bu sayede ülke ekonomilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Ülkemizde mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere farklı banka gruplarında kamu, özel veya yabancı sermayeli pek çok banka faaliyet göstermektedir.

Kalkınma ve yatırım bankaları ülkemiz açısından önemli banka gruplarından. Bu grupta yer alan bankalar proje ve yatırım desteği sağlamakta ve yabancı yatırımcıların fonlarının ülkelere gelmesine katkı sağlamaktadır. Gerek kalkınma bankacılığı gerekse yatırım bankacılığı birbirini tamamlayan ve bir arada düşünülebilecek bankacılık türleridir. Kalkınma bankaları ağırlıklı olarak kalkınma hedefleri çerçevesinde hareket etmekte, kaynaklarını bu amaç doğrultusunda aktarmakta ve gerek ülkesel gerekse bölgesel kalkınmaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte yatırım bankaları yatırım talebi bulunan yatırımcıların atıl fonlarının değerlendirilmesine yönelik danışmanlık ve aracılık faaliyetlerini yürütmektedir (Şenel ve Şekercioğlu, 2019, s. 566).

Kalkınma ve yatırım bankaları tâbi oldukları yasal mevzuat hükümleri çerçevesinde mevduat ve katılım fonu toplayamamaktadırlar. Ancak banka tekdüzen hesap planı çerçevesinde 320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Tarafından Kabul Edilen Fonlar T.P. ve 321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar Y.P. hesaplarını kullanmaktadır. Bu bankalar müşterilerine kredi kullandırdıklarında veya müşterilerinin farklı bankalardaki hesaplarından bu bankalara para transferi gerçekleştiğinde mevduat hesabı bulunduramayacakları için 320 veya 321 numaralı hesap vasıtasıyla muhasebe işlemlerini yerine getirmektedirler.

Bu çalışmanın amacı, diğer banka gruplarından farklı olarak “Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar” hesabının söz konusu bankaların muhasebe kayıtlarında kullanım alanlarının uygulama örnekleri üzerinden açıklanması olarak belirlenmiştir. Gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde bu kapsamda bir çalışma olmaması sebebiyle bu çalışma ile literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Çalışmada ilk olarak ülkemiz bankacılık sektörü ile kalkınma ve yatırım bankalarına yönelik temel bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında yasal mevzuat çerçevesinde kalkınma ve yatırım bankaları tarafından kabul edilen fonlar açıklanmıştır. Takip eden bölümde literatür taraması yer almaktadır. Sonrasında uygulama örnekleri üzerinden gerçekleştirilen muhasebe kayıtları ve sonuç bölümüyle çalışma tamamlanmıştır.

2. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

Ülkemizde 2021 yılı sonu itibarıyla 57 adet banka faaliyet göstermektedir. Söz konusu bankaların 35’i mevduat bankası iken 16’sı kalkınma ve yatırım bankasıdır. Geriye kalan 6 adet banka ise katılım bankası statüsünde yer almaktadır. Mevduat bankalarının 21’i yabancı, 8’i özel, 3’ü ise kamu sermayeli bankalardır. Kalkınma ve yatırım bankalarının ise 9’u özel, 4’ü yabancı, 3’ü ise kamu sermayelidir. Bu bankalar toplam 71 şube ile faaliyetlerini yürütmektedir (TBB, 2022, s. 30). Ülkemizde faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankaları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Banka	Sermaye Yapısı	Şube Sayısı
İller Bankası	Kamu	19
Türk Eximbank	Kamu	23
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası	Kamu	1
Aktif Yatırım Bankası	Özel	13
Golden Global Yatırım Bankası	Özel	1
Nurol Yatırım Bankası	Özel	1
D Yatırım Bankası	Özel	1
GSD Yatırım Bankası	Özel	3
Destek Yatırım Bankası	Özel	1
İstanbul Takas ve Saklama Bankası	Özel	1
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	Özel	2

Diler Yatırım Bankası	Özel	1
Bank of America Yatırım Bank	Yabancı	1
Standard Chartered Yatırım Bankası	Yabancı	1
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	Yabancı	1
Pasha Yatırım Bankası	Yabancı	1

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/>

2021 yılsonu itibarıyla ülkemiz bankacılık sektöründe yaklaşık 202 bin kişi istihdam edilmektedir. Söz konusu çalışanların yüzde 89'u mevduat, yüzde 8,5'i katılım, yüzde 2,5'i ise kalkınma ve yatırım bankalarının çalışanlarından oluşmaktadır (TBB, 2022, s. 31).

Banka grupları aktif büyüklükleri açısından değerlendirildiğinde mevduat bankalarının sektörden aldıkları pay yüzde 86, katılım ile kalkınma bankalarının aldıkları paylar ise yüzde 7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Krediler açısından değerlendirildiğinde ise mevduat bankaları yüzde 85, kalkınma ve yatırım bankaları yüzde 8, katılım bankaları ise yüzde 7'lik paya sahiptir. Sektördeki toplam mevduatın yüzde 90'ı mevduat bankalarında toplanmış iken katılım bankalarının sektör toplam mevduatı içerisindeki payı yüzde 10 seviyesindedir. Kalkınma ve yatırım bankaları yasal mevzuat gereği mevduat toplama yetkisine sahip olmamaları sebebiyle sektör toplam mevduatından pay almamaktadır (TBB, 2022, s. 33).

2021 yılsonu verilerine göre ülkemiz bankacılık sektöründe sermaye yeterliliği standart oranı yüzde 18,3'tür. Mevduat bankaları grubu için bu oran yüzde 18,1, katılım bankaları için yüzde 18,9, kalkınma ve yatırım bankaları grubu için ise yüzde 22,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönem itibarıyla bankacılık sektörünün ortalama özkaynak kârlılığı yüzde 14,1'dir. Bu oran özel bankalarda yüzde 17,2, kamu bankalarında yüzde 6,4, yabancı sermayeli bankalar grubunda yüzde 17,1, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise yüzde 16,9 olarak gerçekleşmiştir (TBB, 2022, s. 40).

3. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI TARAFINDAN KABUL EDİLEN FONLAR

Kalkınma ve yatırım bankaları 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre mevduat toplayamazlar ve katılım fonu kabul edemezler. Esas olarak kredi kullanılmak üzere veya özel kanunlarla kendilerine atfedilen sorumlulukları yerine getirmek üzere kurulmuş olan kurumları veya yurt dışında bu niteliklerde kurulmuş olan kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir (BDDK, 2015a, Md. 3).

Bankacılık Kanunu hükümleri uyarınca "Kalkınma ve yatırım bankalarının Kurulca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde kredi müşterileri, ortaklıkları ve ortaklarından sağlayacakları fonlar ile bankalardan, para piyasaları, sermaye piyasaları ve organize piyasalardan

kullanacakları fonlar bu Kanun uygulamasında mevduat sayılmaz” (BDDK, 2015a, Md. 60).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından 2015 yılında yayınlanan Genelge ile Bankacılık Kanununun 60. maddesinin uygulanmasına yönelik detaylı açıklamalara yer verilmiştir. Genelge kapsamında belirtilen hususların detaylarına aşağıda yer verilmektedir (BDDK, 2015b):

- Kalkınma ve Yatırım bankaları, müşterilerinden herhangi bir ad altında fon toplayamazlar. Kredi kartı limit tahsislerinden kaynaklı işlemlerin müstakriz niteliği bulunmamaktadır. Kredi kartları ile nakit çekim işlemlerinin gerçekleştirilmesi veya mal/ hizmet alımı neticesinde nakdi krediye dönüşen işlemler neticesinde müstakriz niteliği kazanılır.
- Bir müstakrizden kabul edilebilecek toplam fon miktarı ilgili müstakrizin banka nezdindeki toplam nakdi kredi tutarından fazla olamaz. Eğer nakit kredi bakiyesinde azalma olur veya kredi ilişkisi son bulursa karşılık gelen tutarda fon için tasfiye işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Bankacılık Kanunu'nun 60.maddesi dolaylı pay sahipliği veya risk grupları kapsamında uygulanamaz. Bu sebepten ötürü dolaylı ortak, ortaklıklar veya ortakların eşleri ve çocuklarından fon kabulü yapılamaz.
- Müstakrizlerden kabul edilen fonların bankalar bünyesinde tutulma amaçlarının ilgili taraflar arasında serbestçe düzenlenecek sözleşmeler kapsamında yer alması gerekmektedir.
- Kullanılan kredilerin teminatına istinaden mevcut olan nakdi teminatlar, bağlı buldukları kredilerin açıkça belli olması, rehin veya temlik sözleşmelerinin mevcut olması ve bunların miktarı ile toplam riskin uyumlu olması durumunda burada sayılan maddelerden ilk üç maddenin kapsamında yer almamaktadır. Müşterilerle olan kredi ilişkisinin sonlandırılması durumunda teminat olarak saklanan bedellerin kredi borcunun kapatılması veya müşteriye iade edilmesi suretiyle tasfiye işlemlerinin en kısa sürede yapılması gerekmektedir.
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları tarafından tahsilat, ödeme ve fon transferi şeklindeki işlemlere aracılık edilebilir. Buna karşın, bu suretle temin edilen paraların kime, hangi tarihte ve hangi yöntemle ödeneceği paraların alınma aşamasında açık bir şekilde belirlenmelidir. Bununla birlikte, ilgili tutarların işlemin mahiyetine uygun makul sürelerde geçici hesaplarda bekletilmesi, vadeli veya vadesiz mevduat uygulamalarına konu edilmemesi ve bu tutarlara faiz uygulanmaması gereklidir.

BDDK'nın 2015/1 sayılı genelgesi ile düzenlenen ve Kalkınma ve Yatırım bankaları nezdinde açılacak olan hesaplar müstakriz hesap olarak

tanımlanmaktadır. Ancak, 2020 yılında gerçekleştirilen Bankacılık Kanunu değişikliği tasarısı ile Bankacılık Kanunu'nun 60. maddesinde yer verilen müstakriz ibaresi kaldırılmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere müşterilerinden mevduat ve katılım fonu toplayamayan kalkınma ve yatırım bankaları, kredi müşterileri adına yapacakları işlemleri banka tekdüzen hesap planına göre 320 – Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar – T.P. ve 321 – Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar – Y.P. hesaplarını kullanarak gerçekleştirmektedir.

Söz konusu hesaplar kullanılarak kredili müşterilere ilişkin kredi kullandırmaları, kullanılan kredi bedellerinin farklı bankalara transferi, kredi faiz ve anapara ödemelerinin gerçekleştirilmesi gibi bankacılık işlemleri yapılmaktadır. Bununla birlikte kredi müşterilerinin kredi kullandırmalarını müteakiben banka nezdinde bekleyen ve henüz müşteri tarafından farklı bir bankaya transferi yapılmamış bedellere uygulamada müşteri lehine faiz işletilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu şekilde nemalandırılan tutarlar faiz ödemesi niteliğinde olup Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin ikinci fıkrasının (7) numaralı bendi uyarınca mevduat faizi olarak dikkate alınmaktadır. Bu sebeple bahse konu ödemeler üzerinden belirtilen kanunun geçici 67. maddesinin 4. fıkrası kapsamında güncel oranlar dikkate alınarak bankalar tarafından tevkifat yapılmaktadır.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde konuyla ilgili literatür taramasına yer verilmektedir. Yapılan literatür taramasında, ulusal ve uluslararası yazında kalkınma ve yatırım bankaları tarafından kabul edilen fonlara ve bu fonların muhasebeleştirilmesine yönelik herhangi bir akademik çalışmanın mevcut olmadığı görülmüştür. Bu açıdan değerlendirildiğinde, söz konusu çalışma ile muhasebe bilim alanı literatürüne katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Ulusal ve uluslararası literatürde yer alan kalkınma ve yatırım bankaları ile ilgili yayınlanan akademik çalışmalara ilişkin örneklere Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2: Literatür Taraması – Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Yazar(lar)	Açıklama
Okumuş (2003)	Ülkemizde faaliyet gösteren bankaların 1989-1995 dönemi performansları katma değer yaklaşımı ile ölçülmüştür. Ulaşılan sonuçlar bahse konu dönem verileri dikkate alındığında en düşük kârlı banka grubunun kalkınma ve yatırım bankaları olduğunu ortaya koymaktadır.

Kozmenko (2008)	Çalışma kapsamında Ukrayna’da faaliyet gösteren yatırım bankaları üzerine bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada uzmanlaşmış yatırım bankalarının kurulmasının gereklilik ve faydalarına değinilmektedir.
Baig (2014)	Çalışmada Pakistan’da faaliyet gösteren yatırım bankalarının 2007-2011 dönemi finansal performansları analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar küçük ölçekli bankaların genel olarak daha iyi performans sergilediğini ve yüksek performansın ölçeğe bağlı olmadığını ortaya koymaktadır.
Jamil ve diğerleri (2014)	Kredi notuna göre 10 yatırım bankasının 2009-2013 dönemi finansal performansının analiz edildiği çalışmada farklı finansal rasyolara göre bankaların performans sıralamalarının farklılaştığı sonucuna varılmıştır.
Koç ve diğerleri (2016)	Çalışmada, ülkemizde faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının 2002-2012 dönemi performans analizi ROA ve ROE değişkenleri kullanılarak yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, yabancı sermayeli bankaların uzun dönemde performans sürekliliğine sahip olduğunu, kamu bankalarının ROA değişkenine göre, özel bankaların ise ROE değişkenine göre uzun dönemde olumlu performans sergilediğini ortaya koymaktadır.
Mohammad (2016)	Çalışma, 2010-2014 dönemi için Irak’ta ticari bankacılık ve yatırım bankacılığını karşılaştırmaktadır. Sonuçlar her iki banka grubunda da sistemik riskin fazla olduğunu ve ticari bankacılıktaki toplam riskin yatırım bankacılığına kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.
Karahanoğlu (2017)	Ülkemizdeki kalkınma ve yatırım bankalarının aktif kârlılığın etki eden faktörler araştırılmıştır. Bu amaçla bankaya özgü ve makroekonomik değişkenler kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre söz konusu bankaların aktif kârlılıklarını gerek bankalara özgü faktörlerin gerekse makroekonomik değişkenlerin etki ettiği belirlenmiştir.
Deg’innocenti ve diğerleri (2017)	Çalışma, 7 gelişmiş ülkede faaliyet gösteren yatırım bankalarının 1997-2014 dönemi analizini içermektedir. Ulaşılan temel sonuç yatırım bankalarının yüksek risk maruziyetinin bu bankalar için daha büyük rekabet baskılarıyla kolaylaştırıldığıdır. Ayrıca, çalışma sonucunda yüksek rekabetin kriz öncesi ve sonrası dönemde daha fazla kırılabilirliğe sebebiyet verdiği belirlenmiştir.
Şenel ve Şekeroğlu (2019)	Çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının etkinlik analizi veri zarflama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak 2013-2017 dönemi için tüm senelerde 3 bankanın tam etkinlik seviyesine ulaştığı belirlenmiştir.
Özdemir (2019)	Ülkemizde faaliyet gösteren mevduat ve kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yapısı ile finansal performans ilişkisi analiz edilmiştir. Çalışmada performans göstergesi olarak ROA kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, bankacılık sektöründe ROA ile sermaye yapısı arasında negatif yönlü bir ilişkinin bulunduğunu, sermaye yapısının finansal performansa etkisi açısından ise mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları arasında farklılaşma olduğunu göstermektedir.

Boge (2020)	Çin'deki yatırım bankacılığı faaliyetleri ile uluslararası yatırım bankacılığı çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Sonuç olarak, Çin'de yatırım bankacılığı alanında uluslararası yatırım bankaları açısından bazı fırsatların mevcut olduğu, buna karşın operasyonların gelişim ihtiyacının mevcut olduğu kanaatine varılmıştır.
Işık (2020)	Çalışmada kamu sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının finansal performansları SD, WASPAS ve MABAC yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde kapsama dâhil edilen bankaların 2014-2018 dönemi verilerinden faydalanılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, ilgili dönem aralığında en yüksek performansı Türk Eximbank'ın sergilediğini göstermektedir.
Frigerio ve Vandone (2020)	Çalışmada, merkezi Avrupa'da bulunan kalkınma bankaları analiz edilmiştir. Bu kapsama giren kalkınma bankaları belirlenmiş ve 2008-2018 dönemi mali verileri analiz edilerek nicel bilgiler sunulmuştur.
Özgür (2021)	Ülkemizde faaliyet gösteren ve örnekleme çalışma kapsamına dâhil edilen 9 kalkınma ve yatırım bankasının CAMELS analizi yöntemi ile finansal performansları araştırılmıştır. Çalışma sonuçları, CAMELS değerleri açısından söz konusu bankaların performanslarının yıllar itibarıyla birbirlerinden farklılaştığını ortaya koymaktadır.
Çınko ve Balcı (2022)	Çalışma, banka grupları bazında kredi hacmindeki büyümenin GSYİH'ya etkisini araştırmaktadır. Sonuçlar, kalkınma ve yatırım bankalarındaki sektör bazlı kredi hacmi büyümesinin tarım ve hizmetler sektöründeki GSYİH büyümesine etkisinin olmadığını göstermektedir.

5. UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Kalkınma ve yatırım bankalarının 320 – Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar – T.P. ve 321 – Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar – Y.P. hesaplarını kullanmak suretiyle gerçekleştirdikleri işlemlere yönelik örneklere aşağıda alt başlıklar halinde yer verilmektedir. Örnekler iki farklı senaryodan hareketle oluşturulmuştur. İlk örnekte bir işletmenin Kredi Garanti Fonu kefaleti teminatlı Türk Lirası cinsinden yatırım taahhütlü avans kredisi, ikinci örnekte ise USD cinsinden teminatsız yatırım kredisi kullandığı varsayımlarından hareketle yevmiye kayıtları yapılmıştır.

5.1. Örnek-1

Kredi Kullandırımı:

Tıpkı diğer banka türlerinde olduğu gibi kalkınma ve yatırım bankalarının temel işlevi talep eden tüzel müşterilerine kredi sağlamaktır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında kalkınma ve yatırım bankaları nakdi ve gayrinakdi kredi kullandırmaya yetkilidirler (BDDK, 2015a). Örnek olarak bir işletmenin bir kalkınma ve yatırım bankasından Kredi Garanti Fonu kefaleti teminatlı yatırım taahhütlü avans kredisi başvurusunda bulunduğunu varsayalım.

Yatırım taahhütlü avans kredileri T.C. Merkez Bankası'nın "Reeskont ve Avans Yönetmeliği" kapsamında bankalar vasıtasıyla kullanılan kredilerdir. Söz konusu krediler TL cinsinden düzenlenen senetlerin avans olarak kabul edilmesi suretiyle kullanılmaktadır. Bu senetler karşılığında bankalar tarafından talep eden firmaların yatırımlarının finansmanı amacıyla yatırım taahhütlü avans kredisi kullandırmaları gerçekleştirilmektedir (TCMB, 2020, s. 2).

Örneğimizde, X İmalat Sanayi A.Ş., Mersin'de gerçekleştireceği yeni fabrika yatırımının inşaatı ve tesisinin devreye alınması konusunda Y İnşaat ve Mühendislik A.Ş. ile 12.500.000 TL tutarında anahtar teslim sözleşme imzalamıştır. Söz konusu yeni fabrika yatırımının fizibilite çalışması, azami %80 kredi - %20 özkaynak kullanımı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede X İmalat Sanayi A.Ş., bir kalkınma ve yatırım bankasına yatırım taahhütlü avans kredisi başvurusunda bulunmuştur.

Banka tarafından yapılan kredi tahsis değerlendirmeleri olumlu sonuçlanmış olup, %80 tutarında Kredi Garanti Fonu kefaleti tesis edilerek, fizibilite raporunda belirlenen kredi - özkaynak oranı çerçevesinde X İmalat Sanayi A.Ş.'ye 10 yıl vadeli 10.000.000 TL tutarında kredi limiti tahsis edilmiştir.

Y İnşaat ve Mühendislik A.Ş., yatırım sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmiş ve X İmalat Sanayi A.Ş.'ye yeni fabrika projesini teslim etmiştir. Yatırım sözleşmesi kapsamında, X İmalat Sanayi A.Ş.'ye 12.500.000 TL tutarında fatura kesmiştir (Yatırım dönemi boyunca maliyet artışının yaşanmadığı ve ilave harcama yapılmadığı varsayılmıştır). X İmalat Sanayi A.Ş., kredi - özkaynak oranı çerçevesinde 2.640.105 TL'yi kendi özkaynaklarından Y İnşaat ve Mühendislik A.Ş.'ye ödemiş olup, kalan tutar için bankaya başvurmuştur.

Banka, projeye ilişkin başvuruyu TCMB'ye yapmış olup, TCMB tarafından 10.000.000 TL banka hesabına gönderilmiştir. Banka, TCMB tarafından gönderilen kredi bedelini yatırım taahhütlü avans kredisi uygulama talimatının 8.maddesinin 8.fıkrası (*Yatırım taahhütlü avans kredisi kapsamında Merkez Bankasınca aracı banka hesabına aktarılan tüm kredi tutarlarının aynı gün içinde firma hesabına aktarılması gereklidir. Kredi tutarı aracı bankaca firma adına bir bloke hesaba aktarılır ve yatırıma ilişkin harcama belgeleri karşılığında firmanın ödemeyi yapacağı mal veya hizmet tedarikçisinin hesabına aracı bankaca aktarılır*) gereğince firmaya kullandırmıştır (TCMB, 2020).

Bahse konu müşterinin yukarıda belirtilen veriler ışığında gerçekleştirilen kredi kullanım işlemine yönelik muhasebe kayıtları aşağıda belirtilen şekilde oluşturulacaktır.

İlk etapta kredi kullandırımı öncesinde banka ile müşteri arasında bir sözleşme imzalanacaktır. Sözleşmeye ilişkin yükümlülüklerin nazım hesaplarda takibi gerekliliğinden hareketle, sözleşme imzalanma tarihinde

banka tarafından, bu örnekte belirtilen veriler (sözleşme tutarı, teminat türü ve tutarı) ışığında aşağıda detaylarına yer verilen yevmiye kayıtları yapılacaktır.

982-Emanet ve Rehinli Kıymetler-T.P.	10.000.000
982108-Diğer Rehinli Kıymetler	
9821081-Genel Kredi Sözleşmesi	
11111 nolu müşteri hesabı	
984-Emanet ve Rehinli Kıymet Verenler / Bırakanlar-T.P.	10.000.000
11111 nolu müşteri hesabı	
<i>Kredi sözleşmesine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

996-Diğer Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplardan Alacaklar-T.P.	8.000.000
99600-KGF Teminatları	
11111 nolu müşteri hesabı	
998- Diğer Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplardan Borçlar-T.P.	8.000.000
99800-KGF Teminatları	
11111 nolu müşteri hesabı	
<i>KGF kefaletine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Kredinin vadesi ve yatırım kredisi olması sebebiyle 136 numaralı hesaba kredi bedeli kadar borç kaydı yapılacaktır. Daha sonra 320 numaralı hesaba aynı tutarlı alacak kaydı gerçekleştirilecektir. Bu suretle firmanın kredi hesabına, onaylanan kredi bedelinin aktarımı sağlanmış olacaktır. Bahse konu kredi kullanımına ilişkin yevmiye kayıtlarına aşağıda yer verilmektedir.

136-Orta ve Uzun Vadeli Teminatl Diğ er Yatırım Kredileri-T.P.	10.000.000
11111 nolu müşteri kredi hesabı	
320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	10.000.000
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
<i>Kredi kullanımına ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Kredi Garanti Fonu ve Banka arasında tanzim edilen protokol gereğince; kullandırılan kredilerden sadece kefalet tutarı üzerinden %0,5 oranında kefalet ücreti ve kullandırım tutarı üzerinden %1 oranında kullandırım komisyonu tahsil edilmektedir. Bu sebeple, kullandırım sonrasında kredi bakiyesi üzerinden 100.000 TL kullandırım komisyonu ve 40.000 TL kefalet ücreti tahsil edilmiştir.

Komisyon tahsilatına yönelik yevmiye kayıtları oluşturulurken öncelikle 320 numaralı hesaba borç kaydı yapılacaktır. Sonrasında ise 732 numaralı ücret ve komisyon hesaplarına alacak kaydı geçilecektir. Kredi kullandırımına yönelik müşteriden gerçekleştirilen komisyon tahsilatına ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır. Bu örnekte, komisyon tahsilatının, kredi bedelinin müşterinin kredi hesabına geçmesini takiben banka tarafından gerçekleştirildiği varsayımından hareket edilmiştir.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	100.000
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
732-Orta ve Uzun Vadeli Diğer Yatırım Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyon-T.P.	100.000
<i>Kredi kullandırım komisyonu tahsilatına yönelik muhasebe kaydı</i>	

Örnekte belirtildiği üzere banka ile Kredi Garanti Fonu arasında imzalanan protokole istinaden Kredi Garanti Fonu'na peşin ödenen komisyonun müşteriden tahsil edilmesi gerekmektedir. Burada da kredi kullandırım komisyonunun tahsilatında olduğu gibi Kredi Garanti Fonu komisyonu tahsilatının da kredi bedelinin müşterinin kredi hesabına geçmesini takiben banka tarafından gerçekleştirildiği varsayımından hareket edilmiştir. Muhasebe kayıtları gerçekleştirilirken öncelikli olarak 320 numaralı hesaba komisyon bedeli kadar borç kaydı yaratılacaktır. Sonrasında ise 790 gelir hesabına alacak kaydı yapılacaktır. Söz konusu tahsilata yönelik olarak yapılacak yevmiye kayıtlarına aşağıda yer verilmektedir.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	40.000
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
790-Diğer Faiz Dışı Gelirler-T.P.	40.000
<i>Kredi Garanti Fonu komisyonu tahsilatına yönelik muhasebe kaydı</i>	

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen yevmiye kayıtları ile müşteriye kredi kullandırımı gerçekleşmiş ve söz konusu kullandıma yönelik müşteriden kredi kullandırım ve Kredi Garanti Fonu komisyon tahsilatları yapılmıştır. Tahsilat sonrasında kalan 9.860.000 TL tutarındaki kredi bakiyesi, Y İnşaat ve Mühendislik A.Ş.'nin kestiği faturada detayları belirtilen, başka banka nezdindeki hesaplarına gönderilmiştir. Kredi kullandırım işlemi ve gerçekleştirilen komisyon tahsilatları sonrasında firma kalan kredi bedelini (9,86 milyon TL) farklı bir bankaya EFT sistemi ile göndermiştir. Banka, ilgili para transfer işlemi için müşteriden 100 TL haberleşme masrafı ve bu masrafa ilişkin 5 TL (yüzde 5) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) tahsilatını gerçekleştirmiştir. Yapılan işlemlere yönelik muhasebe kayıtlarına aşağıda yer verilmektedir. Bu örnekte, haberleşme gideri ve BSMV tahsilatlarının firmanın kalan kredi bedeli olan 9,86 milyon TL içerisinde gerçekleştirildiği varsayımından hareket edilmektedir. Bu sebeple firma tarafından yapılan EFT tutarı 9.859.895 TL olacaktır.

Öncelikle para transferine ilişkin muhasebe kaydı yapılırken 320 numaralı hesaba borç, 020 numaralı hesaba alacak kaydı yapılacaktır. Fatura karşılığı tedarikçi firmaya ödenecek 9.859.895 TL bedelin farklı bir bankaya transferine yönelik yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde oluşacaktır.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	9.859.895
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
020-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası-T.P.	9.859.895

Farklı bankaya para transferine ilişkin muhasebe kaydı

Banka tarafından müşteriden tahsil edilen 100 TL haberleşme gideri ve haberleşme giderine ilişkin 5 TL BSMV tahsilatlarına yönelik yevmiye kaydı ise aşağıdaki gibidir. Burada, öncelikle 320 numaralı hesaba borç kaydı yaratılması, haberleşme gideri için 790 gelir hesabına, BSMV bedeli için ise 380 numaralı Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler hesabına alacak kaydı geçilecektir.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	105
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
790-Diğer Faiz Dışı Gelirler-T.P.	100
380-Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler-T.P.	5

Haberleşme gideri ve BSMV tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı

Sonuç olarak, ücret / komisyon, haberleşme ve BSMV tahsilatları yapıldıktan sonra kalan bakiye, Y İnşaat ve Mühendislik A.Ş.’nin farklı bir bankada bulunan hesabına aktarılmıştır

Kredi Anapara ve Faiz Tahsilatları

Banka ve firma ile imzalanan kredi sözleşmesinin eki mahiyetindeki ödeme planında müşterinin bankaya yapacağı anapara ve faiz ödemelerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Kredinin süresi boyunca ilgili tarihlerde firma tarafından ödeme planında belirtilen tutarların ödenmesi beklenmektedir.

Yukarıda belirtilen örnekten hareketle firmanın kullanmış olduğu krediye aylık taksit ödemesi olarak 1 milyon TL anapara ve 100.000 TL faiz ödemesi gerçekleştirdiğini varsayalım. Kalkınma ve Yatırım Bankaları’nın Bankacılık Kanunu hükümleri kapsamında mevduat kabul etme yetkileri bulunmamaktadır (BDDK, 2015a). Bu sebeple, ilgili tutarların firmanın farklı bir bankadaki hesabından konumuz kalkınma ve yatırım bankasına transfer edilmesi gerekecektir. Anapara ve faiz ödemesi olarak toplam 1,1 milyon TL’nin transferine ilişkin muhasebe kaydına aşağıda yer verilmiştir. Bu işlemde öncelikle 020 numaralı hesaba borç, sonrasında ise 320 numaralı hesaba alacak kaydı yapılacaktır.

020-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası-T.P.	1.100.000
320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından	1.100.000
Kabul Edilen Fonlar-T.P.	
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
<i>Gelen para transferine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Firmanın farklı bankadaki hesabından kredi kullandığı bankaya gerçekleştirdiği 1,1 milyon TL tutar ile önce 1 milyon TL anapara, sonrasında ise 100.000 TL faiz ödemelerini gerçekleştirdiğini varsayalım. Anapara tahsilatında önce 320 numaralı hesaba borç, 136 numaralı hesaba ise alacak kaydı yapılacaktır. Anapara ödemesine ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P. 320000-Kredi Müşterilerinin 3200001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	1.000.000
136-Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı Diğer Yatırım Kredileri-T.P. 11111 nolu müşteri kredi hesabı	1.000.000
<i>Kredi anapara tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Firmanın kullanmış olduğu krediye ilişkin tahakkuk eden 100.000 TL faiz ödemesinde ise 320 numaralı hesaba borç, 220 numaralı hesaba ise alacak kaydı yapılacaktır. Tahakkuk eden faiz tahsilatına ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P. 320000-Kredi Müşterilerinin 3200001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	100.000
220-Kredi Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları-T.P. 11111 nolu müşteri tahakkuk hesabı	100.000
<i>Kredi faiz tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı</i>	

320 Numaralı Hesapta Bekleyen Firma Kredi Bedellerine Faiz İşletilmesi

Uygulamada, kalkınma ve yatırım bankaları tarafından müşterilere kullanılan kredilerin kullandırım tarihinde harcama belgesi/ fatura ibraz edilene kadar müşteri hesaplarında beklediği durumlar oluşabilmektedir. Böyle bir durumda ilgili kredi bedeli 320 numaralı hesapta, fatura/ harcama belgesi temin edilene kadar bir müddet bekleyebilmektedir. Gerek Bankacılık Kanunu gerekse Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlara ilişkin mevzuat kapsamında bu hesapta bekleyen müşteri bakiyelerine müşteri lehine faiz işletilmesinin yönünde bir engel bulunmamaktadır (BDDK, 2015a; BDDK, 2015b).

Yukarıdaki örnekte hareket edersek, müşterinin kredi kullanımını sonrasında komisyon ödemeleri düşünce kalan 9,86 milyon TL'yi farklı bir bankaya transfer etmediğini ve bu bedelin 10 gün banka nezdinde kaldığını varsayalım. 10 gün boyunca bu tutara banka tarafından müşteri lehine faiz işletilmiştir. Oluşacak yevmiye kayıtları aşağıda belirtilmektedir.

İlk olarak 9,86 milyon TL'nin 320 serbest hesaptan 320 vadeli hesaba transferi gerçekleştirilmelidir. Bu işleme yönelik yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	9.860.000
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
320- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	9.860.000
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200002-Vadeli Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
<i>Vadesiz Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P. hesabından vadeli hesaba virman işlemine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Yukarıdaki muhasebe kaydı ile kredi bedelinin vadeli hesaba aktarımı sağlanmış olup artık bu tutara faiz işletilebilecektir. Bu işlemten 10 gün sonra müşterinin kredi bedelini farklı bir bankadaki hesabına transfer etmeye karar verdiğini varsayalım. Vadeli hesabın bozulması ile oluşacak yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

Öncelikle müşterinin 10 gün vadeli hesapta bekleyen 9,86 milyon TL kredi bedeline 10.000 TL faiz işlediğini varsayalım. Faiz tahakkuk işlemine ilişkin olarak 698 numaralı hesaba borç, 320 numaralı hesaba ise alacak kaydedilecektir. Burada, mevduat bankalarından farklı olarak 610 numaralı hesap yerine 698 numaralı hesap kullanılmaktadır. Bu durumun sebebi söz konusu bedelin mevduat olarak kabul edilmemesidir. Faiz tahakkukuna ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

698-Verilen Diğer Faizler-T.P.	10.000
320- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P.	10.000
320000-Kredi Müşterilerinin	
3200002-Vadeli Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
<i>Faiz tahakkukuna ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Tahakkuk eden 10.000 TL faiz tutarı üzerinden firmaya 500 TL (10.000 X yüzde 5) Menkul Sermaye İradı Gelir Vergisi yükümlülüğü doğacaktır. Söz konusu verginin tahsilatı 320 vadeli hesaba borç, 380 numaralı hesaba alacak kaydı yaratılarak muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P. 320000-Kredi Müşterilerinin 3200002-Vadeli Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	500
380-Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler-T.P.	500
<i>Menkul sermaye iradı gelir vergisi tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Vergi tahsilatının yapılmasını müteakiben 9.500 TL olan faiz dönüşüne ilişkin muhasebe kaydında 320 vadeli hesaba borç, 320 serbest hesaba ise alacak kaydı yapılacaktır.

320-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P. 320000-Kredi Müşterilerinin 3200002-Vadeli Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	9.500
320- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-T.P. 320000-Kredi Müşterilerinin 3200001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	9.500
<i>Faiz dönüşüne ilişkin muhasebe kaydı</i>	

5.2. Örnek-2

Kredi Kullandırımı:

Diğer bir örnek olarak bir işletmenin bir kalkınma ve yatırım bankasından teminatsız (açık) olarak kullanmak üzere yatırım kredisi başvurusunda bulunduğunu varsayalım.

Örneğimizde, X Enerji Üretim A.Ş. gerçekleştireceği enerji üretim santrali projesi kapsamında Y Enerji Hizmetleri A.Ş. ile anahtar teslim projesi imzalamış olup, sözleşme bedeli 12.500.000 USD'dir. Söz konusu üretim tesisi için hazırlanan fizibilite raporunda, projenin azami %80 kredi - %20 özkaynak kullanımı ile finanse edileceği belirlenmiştir. Bu çerçevede X Enerji Üretim A.Ş., bir kalkınma ve yatırım bankasına uygun kaynak

kuruluşu tarafından sağlanacak olan finansman çerçevesinde kredi başvurusunda bulunmuştur.

Bankaca yapılan kredi tahsis değerlendirmeleri olumlu karşılanmış olup, bankaya yurt dışında faaliyet gösteren Z Bankası tarafından sağlanan kredilerden, firmaya finansman sağlanmasına karar verildiği varsayılmıştır. Bu kapsamda kalkınma ve yatırım bankası tarafından, Z Bankası kaynağından kullanılmak üzere, fizibilite raporunda belirlenen kredi - özkaynak oranı çerçevesinde X Enerji Üretim A.Ş.'ye 10 yıl vadeli 10.000.000 USD limit tahsis edilmiştir.

Y Enerji Hizmetleri A.Ş., proje teslim sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmiş ve X Enerji Üretim A.Ş.'ye enerji üretim tesisini teslim etmiştir. Proje teslim sözleşmesi kapsamında, X Enerji Üretim A.Ş.'ye 12.500.000 USD tutarında fatura kesmiştir (Yatırım dönemi boyunca maliyet artışının yaşanmadığı ve ilave harcama yapılmadığı varsayılmıştır). X Enerji Üretim A.Ş., kredi - özkaynak oranı çerçevesinde 2.635.157,5 USD'yi kendi özkaynaklarından Y Enerji Hizmetleri A.Ş.'ye ödemiş olup, kalan tutar için Bankaya başvurmuştur.

Projeye ilişkin kullandırım onayını halihazırda kaynak kuruluşu olan Z Bankası'ndan alan Banka, müşteriye faturanın kredi karşılığı olan 10.000.000 USD'yi kullandırmıştır.

Bahse konu müşterinin yukarıda belirtilen veriler ışığında gerçekleştirilen kredi kullanım işlemine yönelik muhasebe kayıtları aşağıda belirtilen şekilde oluşturulacaktır.

İlk etapta kredi kullandırımı öncesinde banka ile müşteri arasında bir sözleşme imzalanacaktır. Sözleşmeye ilişkin yükümlülüklerin nazım hesaplarda takibi gerekliliğinden hareketle, sözleşme imzalanma tarihinde banka tarafından bir önceki örnekte belirtildiği üzere aşağıda belirtilen yevmiye kayıtları yapılacaktır.

983-Emanet ve Rehinli Kıymetler-Y.P.	10.000.000
983108-Diğer Rehinli Kıymetler	
9831081-Genel Kredi Sözleşmesi	
11111 nolu müşteri hesabı	
985-Emanet ve Rehinli Kıymet Verenler /	10.000.000
Bırakanlar-Y.P.	
11111 nolu müşteri hesabı	
<i>Kredi sözleşmesine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Öncelikle kredinin vadesi, yatırım kredisi ve teminatsız (açık) olması sebebiyle 135 numaralı hesaba kredi bedeli kadar borç kaydı yapılacaktır. Daha sonra 321 numaralı hesaba aynı tutarlı alacak kaydı gerçekleştirilecektir. Bu suretle firmanın kredi hesabına onaylanan kredi

bedelinin aktarımı sağlanmış olacaktır. Bahse konu kredi kullandırımına ilişkin yevmiye kayıtlarına aşağıda yer verilmektedir.

135-Orta ve Uzun Vadeli Açık Diğer Yatırım Kredileri-Y.P. 11111 nolu müşteri kredi hesabı	10.000.000
321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P. 321000-Kredi Müşterilerinin 3210001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	10.000.000

Kredi kullandırımına ilişkin muhasebe kaydı

Kullandırım tarihinde geçerli olan bankanın ücret tarifesine göre %0,25 oranına karşılık gelen 25.000 USD kredi tahsis ücreti ve %1,1 oranına karşılık gelen 110.000 USD kredi kullandırım komisyonu kredi bakiyesinden tahsil edilmektedir.

Ücret ve komisyon tahsilatlarına yönelik yevmiye kayıtları oluşturulurken öncelikle 321 numaralı hesaba borç kaydı yapılacaktır. Sonrasında ise 733 numaralı ücret ve komisyon hesaplarına alacak kaydı geçilecektir.

Kredi kullandırımına yönelik müşteriden gerçekleştirilen komisyon tahsilatına ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır. Bu örnekte, komisyon tahsilatı, kredi bedelinin müşterinin kredi hesabına geçmesini takiben banka tarafından gerçekleştirildiği varsayımından hareket edilmiştir.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P. 321000-Kredi Müşterilerinin 3210001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	110.000
733-Orta ve Uzun Vadeli Diğer Yatırım Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyon-Y.P.	110.000

Kredi kullandırım komisyonu tahsilatına yönelik muhasebe kaydı

Kredi tahsisine yönelik olarak müşteriden gerçekleştirilen tahsis ücreti tahsilatına ilişkin yevmiye kaydı ise aşağıdaki şekilde olacaktır. Bu örnekte tahsis ücretinin, kullandırım komisyonu gibi kredi bedelinin müşterinin kredi hesabına geçmesini takiben banka tarafından gerçekleştirildiği varsayımından hareket edilmiştir. Muhasebe kayıtları gerçekleştirilirken öncelikli olarak 321 numaralı hesaba komisyon bedeli kadar borç kaydı yaratılacaktır. Sonrasında ise 761 bankacılık hizmeti gelir hesabına alacak

kaydı yapılacaktır. Söz konusu tahsilata yönelik olarak yapılacak yevmiye kayıtlarına aşağıda yer verilmektedir.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	25.000
321000-Kredi Müşterilerinin	
3210001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
761-Bankacılık Hizmetleri Gelirleri-Y.P.	25.000
<i>Kredi tahsis ücreti tahsilatına yönelik muhasebe kaydı</i>	

Kalan bakiyenin, Y Enerji Hizmetleri A.Ş.'ye transferi için tahsil edilecek 150 USD'lik Swift ücreti de düşüldükten sonra kalan 9.864.850 USD'lik bakiye fatura karşılığı başka bankalar nezdindeki hesaplarına ödenmiştir.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen yevmiye kayıtları ile müşteriye kredi kullandırımı gerçekleşmiş ve söz konusu kullandırmaya yönelik müşteriden kredi kullandırım ve tahsis ücreti tahsilatları yapılmıştır. Tahsilatlar sonrasında kalan 9.865.000 USD tutarındaki kredi bakiyesi, Y Enerji Hizmetleri A.Ş.'nin kestiği faturada detayları belirtilen, başka banka nezdindeki hesaplarına SWIFT yoluyla gönderilmiştir. Banka, ilgili yabancı para transfer işlemi için müşteriden 150 USD haberleşme masrafı ve bu masrafa ilişkin 7,5 USD (yüzde 5) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) tahsilatını gerçekleştirmiştir. Yapılan işlemlere yönelik muhasebe kayıtlarına aşağıda yer verilmektedir. Bu örnekte, haberleşme gideri ve BSMV tahsilatlarının firmanın kalan kredi bedeli olan 9,865 milyon USD içerisinde gerçekleştirildiği varsayımından hareket edilmektedir. Bu sebeple, Y Enerji Hizmetleri A.Ş.'ye yapılan SWIFT tutarı 9.864.842,5 USD olacaktır.

Öncelikle para transferine ilişkin muhasebe kaydı yapılırken 321 numaralı hesaba borç, 025 numaralı hesaba alacak kaydı yapılacaktır. Müşteriye ait 9.864.842,5 USD bedelin farklı bir bankaya transferine yönelik yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	9.864.842,5
321000-Kredi Müşterilerinin	
3210001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
025-Yurtdışı Bankalar-Y.P.	9.864.842,5
<i>Para transferine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Banka tarafından müşteriden tahsil edilen 150 USD haberleşme gideri ve haberleşme giderine ilişkin 7,5 USD BSMV tahsilatlarına yönelik yevmiye kaydı ise aşağıdaki gibidir. Burada, öncelikle 321 numaralı hesaba borç kaydı yaratılması, haberleşme gideri için 791 gelir hesabına, BSMV bedeli için ise 381 numaralı Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler hesabına alacak kaydı geçilecektir.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	157,5	
321000-Kredi Müşterilerinin		
3210001-Serbest Hesap		
11111 nolu müşteri fon hesabı		
791-Diğer Faiz Dışı Gelirler-Y.P.		150
381-Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler-Y.P.		7,5

Haberleşme gideri ve BSMV tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı

Sonuç olarak, ücret, komisyon, haberleşme ve BSMV tahsilatları yapıldıktan sonra kalan bakiye, Y Enerji Hizmetleri A.Ş.'nin farklı bir bankada bulunan hesabına aktarılmıştır

Kredi Anapara ve Faiz Tahsilatları

Banka ve firma ile imzalanan kredi sözleşmesinin eki mahiyetindeki ödeme planında müşterinin bankaya yapacağı anapara ve faiz ödemelerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Kredinin süresi boyunca ilgili tarihlerde firma tarafından ödeme planında belirtilen tutarların ödenmesi beklenmektedir.

Yukarıda belirtilen örnekten hareketle firmanın kullanmış olduğu krediye 1 milyon USD anapara ve 100.000 USD faiz ödemesi gerçekleştirdiğini varsayalım. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın Bankacılık Kanunu hükümleri kapsamında mevduat kabul etme yetkileri bulunmamaktadır (BDDK, 2015a). Bu sebeple, ilgili tutarların firmanın farklı bir bankadaki hesabından konumuz kalkınma ve yatırım bankasına transfer edilmesi gerekecektir. Anapara ve faiz ödemesi olarak toplam 1,1 milyon USD'nin transferine ilişkin muhasebe kaydına aşağıda yer verilmiştir. Bu işlemde öncelikle 025 numaralı hesaba borç, sonrasında ise 321 numaralı hesaba alacak kaydı yapılacaktır.

025-Yurtdışı Bankalar-Y.P.	1.100.000
321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P. 321000-Kredi Müşterilerinin 3210001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	1.100.000
<i>Gelen para transferine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Firmanın farklı bankadaki hesabından, kredi kullandığı bankaya gerçekleştirdiği 1,1 milyon USD tutar ile önce 1 milyon USD anapara, sonrasında ise 100.000 USD faiz ödemelerini gerçekleştirdiğini varsayalım. Anapara tahsilatında önce 321 numaralı hesaba borç, 135 numaralı hesaba ise alacak kaydı yapılacaktır. Anapara ödemesine ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P. 321000-Kredi Müşterilerinin 3210001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	1.000.000
135-Orta ve Uzun Vadeli Açık Diğer Yatırım Kredileri Y.P. 11111 nolu müşteri kredi hesabı	1.000.000
<i>Kredi anapara tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Firmanın kullanmış olduğu krediye ilişkin tahakkuk eden 100.000 USD faiz ödemesinde ise 321 numaralı hesaba borç, 221 numaralı hesaba ise alacak kaydı yapılacaktır. Tahakkuk eden faiz tahsilatına ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P. 321000-Kredi Müşterilerinin 3210001-Serbest Hesap 11111 nolu müşteri fon hesabı	100.000
221-Kredi Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları-Y.P. 11111 nolu müşteri tahakkuk hesabı	100.000
<i>Kredi faiz tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı</i>	

321 Numaralı Hesapta Bekleyen Firma Kredi Bedellerine Faiz İşletilmesi

Uygulamada, kalkınma ve yatırım bankaları tarafından müşterilere kullandırılan kredilerin, kullandırım tarihinde müşteri tarafından farklı bir bankadaki hesabına transfer edilmediği durumlar oluşabilmektedir. Böyle bir durumda ilgili kredi bedeli 321 numaralı hesapta, müşteri para transfer işlemini gerçekleştirene kadar bir müddet bekleyebilmektedir. Gerek Bankacılık Kanunu gerekse Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlara ilişkin mevzuat kapsamında bu hesapta bekleyen müşteri bakiyelerine müşteri lehine faiz işletilmesinin yönünde bir engel bulunmamaktadır (BDDK, 2015a; BDDK, 2015b).

Yukarıdaki örnekten hareket edersek, müşterinin kredi kullanımı sonrasında komisyon ödemeleri düşünce kalan 9,865 milyon USD'yi farklı bir bankaya transfer etmediğini ve bu bedelin 10 gün banka nezdinde kaldığını varsayalım. 10 gün boyunca bu tutara banka tarafından müşteri lehine faiz işletilmiştir. Oluşacak yevmiye kayıtları aşağıda belirtilmektedir.

İlk olarak 9,865 milyon TL'nin 321 serbest hesaptan 321 vadeli hesaba transferi gerçekleştirilmelidir. Bu işleme yönelik yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	9.865.000
321000-Kredi Müşterilerinin	
3210001-Serbest Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
321- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	9.865.000
321000-Kredi Müşterilerinin	
3210002-Vadeli Hesap	
11111 nolu müşteri fon hesabı	
<i>Vadesiz Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P. hesabından vadeli hesaba virman işlemine ilişkin muhasebe kaydı</i>	

Yukarıdaki muhasebe kaydı ile kredi bedelinin vadeli hesaba aktarımı sağlanmış olup artık bu tutara faiz işletilebilecektir. Bu işlemten 10 gün sonra müşterinin kredi bedelini farklı bir bankadaki hesabına transfer etmeye karar verdiğini varsayalım. Vadeli hesabın bozulması ile oluşacak yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

Öncelikle müşterinin 10 gün vadeli hesapta bekleyen 9,865 milyon USD kredi bedeline 10.000 USD faiz işlediğini varsayalım. Faiz tahakkuk işlemine ilişkin olarak 699 numaralı hesaba borç, 321 numaralı hesaba ise alacak kaydedilecektir. Burada, mevduat bankalarından farklı olarak 611 numaralı hesap yerine 699 numaralı hesap kullanılmaktadır. Bunu sebebi söz

konusu bedelin mevduat olarak kabul edilmemesidir. Faiz tahakkukuna ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

699-Verilen Diğer Faizler-Y.P.	10.000	
321- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.		10.000
321000-Kredi Müşterilerinin		
3210002-Vadeli Hesap		
11111 nolu müşteri fon hesabı		
<i>Faiz tahakkukuna ilişkin muhasebe kaydı</i>		

Tahakkuk eden 10.000 USD faiz tutarı üzerinden firmaya 500 USD (10.000 X yüzde 5) Menkul Sermaye İradı Gelir Vergisi yükümlülüğü doğacaktır. Söz konusu verginin tahsilatı 321 vadeli hesaba borç, 381 numaralı hesaba alacak kaydı yaratılarak muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	500	
321000-Kredi Müşterilerinin		
3210002-Vadeli Hesap		
11111 nolu müşteri fon hesabı		
381-Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler-Y.P.		500
<i>Menkul sermaye iradı gelir vergisi tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı</i>		

Vergi tahsilatının yapılmasını müteakiben 9.500 USD olan faiz dönüşüne ilişkin muhasebe kaydında 321 vadeli hesaba borç, 321 serbest hesaba ise alacak kaydı yapılacaktır.

321-Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.	9.500	
321000-Kredi Müşterilerinin		
3210002-Vadeli Hesap		
11111 nolu müşteri fon hesabı		
321- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar-Y.P.		9.500
321000-Kredi Müşterilerinin		
3210001-Serbest Hesap		
11111 nolu müşteri fon hesabı		
<i>Faiz dönüşüne ilişkin muhasebe kaydı</i>		

6. SONUÇ

Kalkınma ve yatırım bankaları tüzel müşterilerine sağladıkları ağırlıklı orta ve uzun vadeli yatırım kredileri ve vermiş oldukları aracılık ve danışmanlık hizmetleriyle ülkenin kalkınmasına ve ekonomik gelişime katkı sağlayan finansal kurumlardır. 2022 yılı itibarıyla ülkemizde kamu, özel veya yabancı sermayeli olmak üzere toplam 16 kalkınma ve yatırım bankası faaliyetlerini sürdürmektedir.

Çalışmanın amacı yasal mevzuat kapsamında mevduat ve katılım fonu toplaması yasak olan kalkınma ve yatırım bankalarının kredi müşterilerine ilişkin olarak açıkları hesaplarda gerçekleştirilen işlemlerin muhasebe esaslarının açıklanmasıdır. Bu amaçla banka tekdüzen hesap planında yer alan 320- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar T.P. ve 321- Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar Y.P. hesaplarından gerçekleştirilen işlemlere yönelik uygulama örneklerinden faydalanılarak yevmiye kayıtlarına yer verilmiştir.

Örnek uygulamalar üzerinden gerçekleştirilen muhasebe kayıtları sonucunda, 320 ve 321 numaralı hesapların kalkınma ve yatırım bankalarının muhasebe yapılarında yaygın olarak kullanıldığı ve muhasebe kayıtları içerisinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

Literatürde kalkınma ve yatırım bankalarına ilişkin bazı akademik çalışmalar bulunmakla birlikte bu çalışmalar sınırlı sayıdadır. Ayrıca, muhasebe bilim alanında yapılan akademik çalışmalarda kalkınma ve yatırım bankalarına özel “Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar” hesabının işleyişini kapsamına alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan söz konusu çalışma literatüre katkı sağlayacaktır.

Önümüzdeki dönem muhasebe bilim alanında gerçekleştirilecek akademik çalışmalarda kalkınma ve yatırım bankalarının yurt dışından temin ettikleri kaynakların veya bu kurumların müşterilerine kullandırdıkları orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinin muhasebeleşme esaslarını açıklayan çalışmalar yapılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Baig, A. (2014). Assessing investment banks' financial performance during the current financial crisis: Pakistan case study. *Lahore Journal of Business*, 2(2), 1-16.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2015a). 5411 sayılı bankacılık kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5411&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. (Erişim Tarihi: 10.06.2022).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2015b). 5411 sayılı bankacılık kanununun 60 ıncı maddesi uygulaması hakkında genelge. <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/904>. (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2019). Bankalarca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi. <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/1043>. (Erişim Tarihi: 10.06.2022).
- Boge, W. (2020). Research on business opportunities of international investment banks in China. *E3S Web of Conferences*, 235, 1-5.
- Çinko, L. & Balcı, A. (2022). Bankaların kredi büyümesinin GSYİH'ye olan etkisinin sektör bazlı incelenmesi: Türkiye için ekonometrik bir analiz. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 16-33.
- Degl'innocenti, M., Fiordelisi, F., Girardone, C. & Radic, N. (2017). Competition and risk-taking in investment banking. *Financial Markets Institutions & Instruments* 28(2), 241-259.
- Frigerio, M. & Vandone D. (2020). A firm-level analysis of development banks in Europe. *Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung* 89(3), 61-77.
- Işık, Ö. (2020). SD tabanlı MABAC ve WASPAS yöntemleriyle kamu sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının performans analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (29), 61-78.
- Jamil, R. A., Ilahi, I. & Kazmi, S. (2014). Financial performance of investment banks: A comparison. *Journal of Management Info* 1(4), 14-17.
- Karahanoglu, İ. (2017). Türk kalkınma ve yatırım bankalarının aktif karlılığını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (50), 167-186.
- Koç, S., Bağcı, A. & Işık, K. C. (2016). Kalkınma ve yatırım bankalarının performansları açısından değerlendirilmesi: Türkiye ölçeği (2002-2012). *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227-256.
- Kozmenko, S. (2008). Specialized innovative investment banks in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 3(1), 48-56.
- Mohammad, M. M. (2016). Comparing between commercial and investment banking: A case study from Iraq. *JESP*, 8(2), 107-116.
- Okumuş, H. Ş. (2003). Performance of Turkish banking and measure of added value/ input costs. *Öneri Dergisi*, 5(19), 127-135.
- Özdemir, B. (2019). Türk bankacılık sektöründe sermaye yapısının performans üzerine etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 65-76.
- Özgür, E. (2021). Kalkınma ve yatırım bankalarının CAMELS analizi yöntemiyle finansal performanslarının değerlendirilmesi. *İşletme Araştırmaları*, 13(4), 3206-3221.
- Şenel, C. & Şekeroğlu, S. (2019). Yatırım ve kalkınma bankalarının etkinliklerinin VZA yöntemiyle analizi ve Türk bankacılık sektöründe bir uygulama. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(1), 565-580.

- TCMB (2020). Yatırım taahhütlü avans kredisi uygulama talimatı.
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/4f7dcdda-a5f9-4b34-a4e5-fbde33496d6a/Yat%C4%B1r%C4%B1m+Taahh%C3%BCt%C3%B C+Avans+Kredisi+Uygulama+Talimat%C4%B1_.pdf?MOD=AJPERES. (Erişim Tarihi: 24.06.2022).
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB) (2022). Bankalarımız 2021.
https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8850/Bankalarimiz_2021.pdf. (Erişim Tarihi: 14.06.2022).
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB). Banka şube bilgileri.
https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp. (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI TARAFINDAN KABUL EDİLEN FONLAR HESABINDA GERÇEKLEŞEN İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Etik Beyanı:

Çalışmanın yazarları olarak; bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan ederiz. Editörlerin ve derginin yazarlar tarafından beyan edilen bu hususta ve metinde yer verdikleri bilgi ve görüşler karşısında herhangi bir sorumluluğu bulunmaz. Tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları:

Doç. Dr. Turgay Geçer, Dr. Kaan Ramazan Çakalı ve Dr. Gürol Baloğlu, çalışmanın gerek literatür gerekse veri toplama, analiz ve analiz bulgularının değerlendirilmesinden oluşan tüm sürece katkı sağlamışlardır.

1. yazarın katkı oranı: %33,3
2. yazarın katkı oranı: %33,3
3. yazarın katkı oranı: %33,3

Çıkar Beyanı:

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Çıkar Beyanı:

Yazarın bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Doç. Dr. Turgay Geçer
Dr. Kaan Ramazan Çakalı
Dr. Gürol Baloğlu